

УДК 657

Гура Н.О., д.е.н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

© Гура Н.О.

В статті систематизовано проблеми термінології бухгалтерського обліку та запропоновано напрями їх вирішення.

Ключові слова: термінологія бухгалтерського обліку, категорії, стандартизація, удосконалення.

In the article the problems of terminology of accounting are systematized and directions of their decision are offered

Key words: Terminology of accounting, categories, standardization, improvement.

В статье систематизированы проблемы терминологии бухгалтерского учета и предложены пути их решения.

Ключевые слова: Терминология бухгалтерского учета, категории, стандартизация, совершенствование.

Важливою частиною науки є її мова, її понятійно-категорійний апарат. У бухгалтерському обліку є поняття специфічні, притаманні тільки йому, багато використовується і понять та категорій загальноекономічних. Визначення багатьох категорій надаються в законодавчих і нормативних документах, але не всі вони враховують реалії економічної науки та вимоги міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку, багато визначень в різних нормативних документах не співпадають, багато визначень у нормативних документах не наведено, а використання їх у законодавстві й у практиці не відповідає їх економічній сутності

Окремі питання бухгалтерської термінології розглядають такі автори, як Ловінська Л.Г., Малога Н.М., Пушкар М.С., Швець В.Г. та інші, але питання удосконалення термінології потребує подальших досліджень.

Метою статті є систематизація проблем термінології бухгалтерського обліку та визначення напрямів її удосконалення.

Існуючі проблеми термінології бухгалтерського обліку можна

згрупувати наступним чином.

1. Невідповідність визначення категорій в законодавчих і нормативних документах:

- неврахування реалій економічної науки - так, в Законі [2] терміном „основні фонди” визначають не засоби праці, а тільки основні засоби, визначення „амортизації” не враховує економічної сутності цієї категорії;

- неврахування вимог міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку - статутний фонд та інші фонди в бухгалтерському обліку визначають як капітал;

- неспівпадання визначень в різних нормативних документах, зокрема, різні визначення нематеріальних активів наведено в чотирьох нормативних документах.

2. Використання у законодавстві й у практиці не завжди відповідає економічній сутності категорій за відсутності необхідних визначень у нормативних документах (це стосується понять дотації, субсидії, субвенції).

3. Невідповідність вживання термінів в українській мові їх сутності – замість терміна „облікові реєстри” нерідко вживають термін „облікові реєстри”; „документооборот” іноді називають „документообігом”, коли мова іде про один оборот, а не про обіг (в російській мові «обращение») документів; та сама помилка робиться при використанні терміну «обігові кошти» замість терміну «оборотні засоби», при цьому термін «кошти» вживають нерідко замість терміну «засоби»; термін „знос” не є досить коректним, і у нормативних документах МФУ уже зустрічається термін „зношення”, викликають заперечення терміни „векселедатель”, „чекодержатель” через їх не благозвучність тощо.

4. Невідповідності використання окремих термінів у бухгалтерській науці, зокрема, багато авторів розрізняють поняття „калькулювання” як процес визначення собівартості одиниці продукції, а „калькуляцію” – як документ, у якому здійснюють розрахунок собівартості, але при визначенні елементу методу бухгалтерського обліку використовують термін „калькуляція” замість „калькулювання”.

5. Відмова від використання в нормативних документах з бухгалтерського обліку понять, які у першу чергу притаманні бухгалтерському обліку, виражають його сутність, є певною мірою

його «візитною карткою». У першу чергу це стосується терміну „бухгалтерська проводка” або „проведення” – у публікаціях цей термін нерідко замінюють терміном „бухгалтерський запис”. Але поняття „запис” не таке конкретне і чітке, як поняття „проведення”, бо бухгалтерським записом є і запис у касову книгу, і в інші облікові регістри. Тим більше недоцільна відмова від усталеного терміну, що він є одним з тих визначальних термінів, яких немає в інших науках і сферах людської діяльності.

Нерідко порядок відображення відповідних об’єктів в обліку залежить від правильного визначення категорій. Так, ряд підприємств, щодо яких здійснюється державне регулювання цін або яким надається державна підтримка, отримують дотації: транспортні, хлібопекарні, житлово-комунальні, сільськогосподарські. Ці дотації в бухгалтерському обліку відображають, головним чином, як цільове фінансування, але щодо різних видів цільового фінансування існує різний порядок визнання в бухгалтерському обліку згідно із пунктами 16-17 П(С)БО 15 «Дохід» і різний порядок оподаткування. Так, податкові органи нерідко трактують по-різному дотації на відшкодування різниці в тарифах та дотації на покриття збитків, вимагаючи сплати податку на додану вартість.

І однією з причин невідповідних трактувань дотацій і порядку їх визнання та оподаткування є невизначеність цієї категорії на законодавчому рівні. У статті 16 Господарського кодексу України зазначено, що „державна може надавати дотації суб’єктам господарювання..., що опинилися у критичній соціально-економічній чи екологічній ситуації з метою фінансування капітальних вкладень..., а також інших випадках” [1]. В Законі України „Про оподаткування прибутку підприємств” [2] використовують поняття дотації та субсидії фізичним особам; в окремих нормативних документах пільги називають дотаціями фізичним особам.

У різних словниках дещо по-різному визначають дотацію (від пізньолатинського *dotatio* – дар, пожертва, від латинського *doto* – одарую, наділяю). Так, нами було визначено дотацію як «грошові кошти, що надаються без повернення з державного бюджету для компенсації перевищення витрат над доходами підприємств, організацій» [3, с.13], але дотації сільгоспвиробникам за реалізовану м’ясо-молочну продукцію цьому визначенню не відповідають.

Вважаємо, що бухгалтерська термінологія потребує

стандартизації та уніфікації як важлива складова науки, на цьому наголошують й інші автори [4, с.374-375].

Здійснюватись стандартизація термінології повинна з орієнтацією на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, тому що в них враховані реалії ринкової економіки, які у нас не завжди апробовані. Зокрема, у визначенні активів підприємства вказано, що це ресурси, контрольовані підприємством, в той час, як нашими науковцями в пропозиціях щодо удосконалення визначення активів цей момент часто ігнорується. Включення до активів не тільки ресурсів, які належать підприємству, а й тих, яке воно контролює, дозволяє охопити таку розповсюджену діяльність, як управління майном, діяльність управителів.

При використанні термінів необхідно врахування економічної сутності понять а не маніпулювання ними, як це має місце з дотаціями та іншими об'єктами.

Шляхом уніфікації бухгалтерської науки могла б стати розробка словника колективом науковців під егідою законодавчих органів.

Досліджені проблеми категоріального апарату бухгалтерської науки дозволили їх дещо систематизувати, обґрунтувати необхідність стандартизації термінології та запропонувати її напрями.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV // ВВР.-2003.- № 18, 19-20, 21-22.- С. 144.
2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.97р. № 283 зі змінами і доповненнями // ВВР.-1997.-№27.-С.181.
3. Гура Н.О. Тлумачний словник бухгалтерської та аудиторської термінології / Гура Н.О., Каверін Ю.В.- К. : Українська книга, 1999.- 64 с.
4. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : [монографія] / Малюга Н. М.- Житомир : ЖДТУ, 2005.- 548 с.